

Dierenarts Nienke Bijvoets en Mona de Keizer hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij diergedragspecialist Tinley en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten.

De geheimen van het kattentoilet

(On)zindelijkheid bij katten

Er wordt geschat dat bij 40 tot 75 procent van alle katten die gedragsproblemen vertonen onzindelijkheid een rol speelt. Onzindelijkheid is hiermee het meest voorkomende gedragsprobleem en ook de belangrijkste reden waarom katten in het asiel terechtkomen of soms zelfs geëuthanaseerd worden. Medische oorzaken, stress of kattenbakmanagement kunnen aanleiding voor onzindelijkheid zijn. Toch kan in de meeste gevallen onzindelijkheid opgelost of voorkomen worden.

Voorkom dat een kat wordt weggejaagd bij de kattenbak. (Foto: Ron Baltus)

We spreken van onzindelijkheid wanneer de kat zijn behoefte doet op een andere locatie dan de kattenbak. Daarnaast kan er ook sprake zijn van markeergedrag. Een kat kan onder andere markeren met urine, het zogenaamde sproeien, en mogelijk ook met ontlasting. Sproeien is een opzettelijke geurmarkering, waarbij een kat staand en met trillende staart recht naar achteren tegen een verticaal object een kleine straal urine sproeit, bijvoorbeeld aan de rand van een territorium. Ongecastreerde katers sproeien het meest, maar ook poezen en gesteriliseerde en gecastreerde katten kunnen sproeien. Er kan zelfs hurkend gesproeid worden, wat het onderscheid maken tussen uitscheidingsgedrag en markeergedrag bemoeilijkt. Het is belangrijk om te weten of de kat onzindelijk is of markeergedrag vertoont. De motivatie voor en oorzaken van onzindelijkheid en markeergedrag zijn immers verschillend en moeten op een andere wijze behandeld worden. In dit artikel gaan we nader in op onzindelijkheid.

Medische oorzaken moeten behandeld worden. Deze blaasstenen zijn operatief verwijderd bij één kat met blaasproblemen.

Kattenbaktraining bij kittens

Om onzindelijkheid te voorkomen is het belangrijk dat kittens zo vroeg mogelijk leren gebruik te maken van een kattenbak. Gelukkig hebben kittens een natuurlijke neiging om in los zand en aarde te graven, dus is het niet moeilijk om kittens zindelijk te krijgen. Pasgeboren kittens kunnen nog niet zelf plassen of zich ontlasten. Ze worden door de moederpoes over de buik gelikt. Door deze stimulatie verliezen de kittens reflexmatig hun urine en ontlasting wat door de moederpoes direct wordt opgelikt. Hiermee voorkomt ze vervuiling van het nest en geurverspreiding. De ontwikkeling van de associatie tussen uitscheidingsgedrag en ondergrond begint wanneer de kittens ouder worden en zich verder bij het nest vandaan gaan begeven. De kittens moeten dan makkelijk toegang hebben tot een geschikt kattentoilet. Kittens leren de functie van de kattenbak door de moederpoes te observeren en op de geur af te gaan.

Natuurlijk uitscheidingsgedrag

In het wild levende katten doen niet willekeurig ergens hun behoefte, maar hebben bepaalde voorkeuren. Boerderijkatten hebben meestal gezamenlijke plekken die ze als kattentoilet gebruiken. Dit zijn in het alge-

Aanwijzingen dat een kat de kattenbak niet prettig vindt:

- Niet graven, geen rondjes draaien of urine en/of ontlasting niet begraven
- Krabben of graven aan de rand van de bak of aangrenzende vloer of muur
- Balanceren op de rand van de bak
- De kattenbak benaderen, aarzelen en weer weglopen
- Kattenbak in- en uitspringen zonder deze te gebruiken
- Miauwen op weg naar de kattenbak

meen plekken met een losse ondergrond zoals aarde, gravel, zand of hooi. Katten die hun behoefte doen vertonen kenmerkend gedrag. Ze maken graafbewegingen voor het hurkend plassen of zich ontlasten en begraven de urine of de ontlasting daarna. Sommige katten zijn hierbij heel fanatiek aan het graven, ruiken aan de urine en/of ontlasting en begraven deze, terwijl andere katten bijvoorbeeld minder (be)graven of ruiken. Het is onbekend waarom katten hun urine en ontlasting begraven.

Medische oorzaken

Voor zowel onzindelijkheid in de vorm van urine als ontlasting is het belangrijk eventuele medische oorzaken direct door de dierenarts te laten uitsluiten. Aandoeningen van de lagere urinewegen, nierproblemen, suikerziekte, diarree, obstipatie en cognitieve disfunctie (een vorm van dementie) kunnen onder andere tot onzindelijkheid leiden. Ook pijn tijdens het plassen of zich ontlasten of gewrichtsproblemen, bijvoorbeeld bij de oudere kat, kunnen ervoor zorgen dat een kat de kattenbak gaat vermijden.

Stress

Het is ook mogelijk dat onzindelijkheid voortkomt uit angst of spanning. Gebeurtenissen die stress kunnen veroorzaken zijn onder andere de komst van een baby, een nieuw huisdier of andere nieuwe gezinsleden. Wanneer de kat niet op zijn gemak is door de aanwezigheid van nieuwe huisgenoten, kan deze onzindelijk worden, omdat hij bijvoorbeeld niet langs hen durft te lopen naar de kattenbak.

Kattenbakgerelateerde oorzaken

Er zijn twee hoofdredenen voor onzindelijkheid die kattenbakgerelateerd zijn: aversie en voorkeur. Aversie wordt in verband gebracht met de kattenbak zelf of met gebeurtenissen tijdens het gebruik van de kattenbak. Voorbeelden hiervan zijn een vieze of te kleine katten-

Zou jij graag op zo'n toilet zitten?

bak, onprettig of sterk geurend kattenbakgrit en pijn tijdens het plassen of zich ontlasten. Ook een onrustige of lawaaiige plaats, zoals vlakbij een wasmachine of drukke doorgang vinden katten vaak minder prettig. Als een kat op de kattenbak wordt lastiggevalen door een ander huisdier of een kind, kan dit een negatieve ervaring opleveren. Ook het vangen van de kat op de kattenbak om hem bijvoorbeeld medicijnen toe te dienen, levert snel een aversie tegen de kattenbak op. Dit kunnen voor een kat allemaal redenen zijn om de kattenbak te gaan vermijden.

Daarnaast kunnen katten voorkeur hebben of ontwikkelen voor andere locaties dan de kattenbak en andere materialen dan het kattenbakgrit. Sommige katten hebben voorkeur voor zachte, absorberende materialen, zoals dekbedden, matrassen en tapijt. Echter voorkeur voor een open, harde ondergrond zoals houten vloeren, tegels of de badkuip komt ook voor.

Wat wil de kat?

Hoewel katten individuele voorkeuren kunnen hebben, zijn er wel algemene adviezen te geven voor een aangenaam kattoilet. Belangrijk hierbij is de plaats, de vorm en de inhoud van de kattenbak. Uiteraard is het niet prettig de kattenbak direct naast het voer- of waterbakje te zetten of bij lawaaiige apparatuur. Daarnaast moet de kattenbak voldoende groot zijn zodat de kat er goed in kan bewegen. Een kap op de kattenbak belemmert de bewegingsvrijheid, houdt geuren vast en zorgt ervoor dat de kat zijn omgeving niet goed kan overzien. De meeste katten hebben voorkeur voor een grote open kattenbak, hoewel sommige de privacy van een kap prefereren. Ten slotte is het heel belangrijk dat een kattenbak altijd schoon is. Daarom moeten urineplekken en ontlasting minstens één keer per dag uitgescheept worden. Uit onderzoek is gebleken dat katten in het algemeen voorkeur hebben voor een laag van ongeveer drie cm van een fijnkorrelig, samenklonterend, ongeparfumeerd kattenbakgrit. De frequentie

waarmee de hele kattenbak schoongemaakt moet worden met water en zeep en gevuld met nieuw kattenbakgrit, hangt af van het type kattenbakgrit, het aantal katten dat gebruik maakt van de kattenbak en de voorkeur van de kat.

Multikathuishoudens

Als er meerdere katten in huis zijn, is het belangrijk erachter te komen welke kat onzindelijk is zodat gericht actie ondernomen kan worden. Soms kan onzindelijkheid ook een uiting zijn van onderlinge spanningen en agressie tussen katten. Wanneer er meerdere katten in huis zijn, geldt als algemene regel dat er net zoveel kattenbakken als katten moeten zijn plus één extra kattenbak. Hierbij is het ook belangrijk de bakken te verspreiden door het huis op diverse rustige locaties. Dit zorgt ervoor dat conflicten rondom een kattenbak worden voorkomen en dat elke kat altijd makkelijk toegang heeft tot een kattenbak.

Eerste hulp bij onzindelijkheid

- Neem contact op met de dierenarts om medische oorzaken uit te sluiten.
- Houd de kattenbak goed schoon. Sommige katten blijven lang gebruik maken van een vieze kattenbak, maar anderen weigeren te plassen op een bak waar al ontlasting ligt.
- Ontdek de voorkeuren van de kat door een aantal kattenbakken naast elkaar te zetten en te vullen met verschillende soorten kattenbakgrit. Ook verschillende vormen kattenbakken kunnen uitgetest worden.
- Reinig de toiletlocaties goed met een enzymatisch wasmiddel. Deze alternatieve toiletlocaties kun je verder onaantrekkelijk maken met dubbelzijdig tape, aluminiumfolie of door er een meubelstuk op te zetten.
- Zorg voor voldoende makkelijk bereikbare kattenbakken op diverse locaties. Oudere katten met gewrichtsproblemen kunnen een kattenbak met lage instap makkelijker inlopen.
- Straf de kat nooit. Schreeuwen, slaan of de kat met zijn neus door de urine of ontlasting halen is zinloos en contraproductief. Door de toegenomen spanning kan het gedrag zelfs verergeren.

Tot slot

Hoe langer een kat onzindelijk is, des te moeilijker wordt het om dit probleem op te lossen. Onzindelijkheid leidt meestal tot verslechtering van de band tussen kat en eigenaar en kan zelfs eindigen in opname van de kat in een asiel, of euthanasie. Veel verschillende factoren kunnen een rol spelen, waardoor een therapie meestal moet worden aangepast aan de kat in die specifieke situatie. Wanneer een kat één of twee keer op een andere plek heeft geplast, is de kans groot dat hij dat blijft doen. Daarom is het belangrijk dat de eigenaar niet te lang zelf blijft experimenteren. Na het uitsluiten of behandelen van een medische oorzaak, kan een gedragstherapeut vervolgens helpen de oorzaak van de onzindelijkheid in kaart te brengen en deze samen met u gericht aanpakken en oplossen.

